

Počeci razvoja samoupravljanja u Podravini

(Uz 30. obljetnicu uvođenja samoupravljanja u našoj zemlji)

I.

Prošla su tri desetljeća od povijesne odluke o uvođenju samoupravljanja u društveno-ekonomski sistem socijalističkog razvoja Jugoslavije, koja su ne samo potvrdila ispravnost dugoročne vizije druga Tita i Saveza komunista o svijesti radničke klase da uspješno upravlja sredstvima za proizvodnju i svojom sudbinom, već donijela i najbujniji i najsvaeobuhvatniji razvoj naše zemlje u cjelokupnoj njezinoj povijesti. Tih prvih revolucionarnih ratnih godina, kada je zemlja obnavljana od ratnih rana i zanosno realizirala prvi petogodišnji plan, kada je bila suočena s napadima i izolacionizmom Informbiroa, naši narodi pod vodstvom Tita i KPJ našli su snage da otpočnu novu stranicu naše povijesti — stvaranje samoupravnog socijalističkog društva. Taj revolucionarni put zdušno je pratila i radnička klasa Podravine.

Podnoseći prijedlog Osnovnog zakona o upravljanju državnim privrednim poduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva, koji zakon je postao temeljem samoupravnog sistema, predsjednik Josip Broz Tito je na izvanrednom zasjedanju Narodne skupštine FNRJ 26. lipnja 1950. godine, među ostalim, rekao:

— Pred Narodnom skupštinom nalazi se danas na pretresu projekt jednog od najznačajnijih zakona socijalističke Jugoslavije — projekt Osnovnog zakona o upravljanju državnim privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva. Donošenje tog zakona bit će najznačajniji historijski čin Narodne skupštine nakon donošenja Zakona o nacionalizaciji sredstava za proizvodnju. Preuzimanjem sredstava za proizvodnju u državne ruke još nije bila ostvarena akciona parola radničkog pokreta »Tvornice radnicima«, jer parola »Tvornice radnicima, zemlja seljacima« nije neka apstraktna propagandistička parola, već takva koja ima u sebi duboki sadržajni smisao. Ona sadrži u sebi čitav program socijalističkih odnosa u proizvodnji: u pogledu društvenog vlasništva, u pogledu prava i dužnosti trudbenika i prema tome može se i mora ostvariti u praksi, ako mislimo da zaista izgradimo socijalizam (...). Taj naš zakon o davanju na upravljanje radnim kolektivima tvornica, poduzeća i tako dalje, logična je posljedica socijalističke izgradnje naše zemlje (...). Uvjeta za to već su djelomično sazrijeli. Naši radni kolektivi svakodnevno pokazu-

ju svoju zrelost, svoju visoku svijest koju ispoljavaju u svojim herojskim naporima na izvršavanju planskih zadataka (...) Seljaci u zadrugama kojima sami upravljaju i radnici u tvornicama u kojima će odsada sami upravljati, imaju danas zaista svoju sudbinu u svojim vlastitim rukama.

Ovoj povijesnoj odluci Narodne skupštine FNRJ prethodile su temeljite i opsežne pripreme, tako da su faktički radnički savjeti u praksi djelovali već i prije 26. lipnja 1950. godine. Prvi pisani dokument o uvođenju radničkog samoupravljanja koje se pripremalo jeste »Uputstvo o osnivanju i radu radničkih savjeta državnih privrednih poduzeća«, koje su još 23. prosinca 1949. godine u ime Vlade FNRJ i Sindikata FNRJ potpisali Boris Kidrič i Đuro Salaj. Pored toga, odmah je napravljen i spisak od 215 radnih kolektiva iz svih jugoslavenskih republika u kojima će se osnovati prvi (eksperimentalni) radnički savjeti, a Centralni odbor Saveza sindikata FNRJ poslao je popratno pismo svim glavnim odborima i sindikalnim rukovodstvima o značenju osnivanja prvih radničkih savjeta, važnosti i metodama pripreme organizacije, načinu izbora, itd. Samo šest dana nakon slanja »Uputstva...«, to jest 29. prosinca 1949. godine, na masovnom sastanku radnog kolektiva Tvornice cementa »Prvoborac« iz Solina kraj Splita izabran je prvi Radnički savjet u Jugoslaviji. Radnici su oduševljeno prihvatili novi samoupravni sistem koji im je otvorio istinske mogućnosti da sami ovladaju dohotkom i unapređuju socijalističke društveno-ekonomske odnose.

Uvođenje radničkog samoupravljanja u Jugoslaviji, i to na kraju treće godine prve petoljetke, značilo je ujedno i postupno ukidanje dotadašnjeg strogo centraliziranog načina upravljanja privredom, odnosno to je značilo da je učinjen prvi veliki i presudni pothvat u decentralizaciji državne vlasti i odumiranju države. U tom pravcu je već 1950. godine odlukom Prezidijala Narodne skupštine FNRJ izvršena reorganizacija upravljanja privredom i to na taj način što su ukinuta pojedina privredna ministarstva, a umjesto njih osnovani komiteti. U travnju 1950. godine, konkretno, ukinuta su savezna ministarstva poljoprivrede, šumarstva, lake industrije, građevinarstva, trgovine i opskrbe i državnih nabavki, a osnovani su odgovarajući savjeti sa znatno manjim kompetencijama. Tako je uvođenjem samoupravnih odnosa započela temeljita reorganizacija cjelokupne državne uprave i drugih tijela, koji proces je idućih godina još i intenziviran (vrlo važne odluke donijete su 1952. i djelomično 1953. godine o ukidanju centraliziranih i specijaliziranih direkcija — republičkih i

Prvi izbori u »Podravki« 1950. godine, kada je u ovom kolektivu izabran prvi podravski Radnički savjet, održani su u vrlo svečanoj atmosferi

saveznih — čime je dobrim dijelom neposredna briga o proizvodnji i prometu prešla na same radne kolektive).

Ovakav razvoj događaja već je 1950., te kasnijih godina, uvjetovao vrlo brzi proces osnivanja radničkih savjeta u gotovo svim jugoslavenskim radnim organizacijama. U doba donošenja spomenutog Zakona u Narodnoj skupštini FNRJ, dakle u lipnju 1950. godine, širom Jugoslavije već je osnovano 520 radničkih savjeta s više od 15300 članova. Parola i geslo »Tvorнице radnica« počela se odlučno provoditi u praksi.

II.

I ranička klasa Podravine, iako u to vrijeme malobrojna, s oduševljenjem je prihvatila uvođenje samoupravljanja. Možemo, zapravo, ustvrditi da je podravska radnička klasa stasala zajedno s razvojem samoupravljanja, jer upravo u zadnja tri desetljeća u općinama Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg izgrađeni su gotovo svi

industrijski kapaciteti, a broj stanovnika s radnom knjižicom povećao se oko četiri puta. Podravina je tradicionalni agrarni kraj koji praktički i nije imao industrije (najveće tvornice u Koprivnici — »Danica d.d.« i Industrija ulja prestale su raditi još 1937. godine), te se nakon oslobođenja praktički trebalo početi iznova. Dovoljno je navesti da je u društvenom sektoru općine Koprivnica prema popisu stanovništva 1948. godine bilo zaposleno tek 4648 radnika i službenika (samo 1975 u industriji i rudarstvu), u općini Đurđevac 2621, te u općini Ludbreg 1231 radnik. I u općinskim središtima živjelo je razmjerno malo stanovništva, jer je i više od 80 posto stanovnika živjelo od poljoprivrede (1948. godine Koprivnica je brojala 8663 stanovnika, Đurđevac 6569, a Ludbreg samo 1580 stanovnika).

Ipak, prihvaćanju ideje o uvođenju samoupravljanja u Podravini je, bez sumnje, pogodovao jak zadružni pokret seljaka, koji su uvelike bili uključeni u samostalno upravljanje općim

i seljačkim zadrugama (preko zadružnih savjeta i drugih tijela). Mali radni kolektivi koji su, uglavnom, tada postojali u Koprivnici, Đurđevcu i Ludbregu, crpili su svoju radnu snagu sa sela, pa su djelomično i ova iskustva iz rada zadružnih savjeta prenijeta u tvornice, ali uz bitno nove uvjete djelovanja. Činjenica je, također, da su u većini podravskih kolektiva i prije 1950. godine postojali neki oblici kolektivnog utjecaja na upravljanje, što se osobito očitovalo stalnim konzultacijama direktora i drugih rukovodnih organa s radnicima (putem sastanaka i zborova), zatim vrlo aktivnim djelovanjem sindikalnih i partijskih organizacija, a u nekim radnim organizacijama postojali su i rukovodni (stručni) kolegiji.

Sve podravske radne organizacije koje su tada imale uvjete za izbor organa samoupravljanja (dakle, dovoljan broj zaposlenih), osnovala su svoje radničke savjete, uglavnom, u razdoblju od kraja kolovoza pa do završetka prosinca 1950. godine. Na žalost, najveći dio dokumentacije o počecima samoupravljanja u tri podravske općine je zagubljen ili nepažnjom nestao, tako da je u dobrom dijelu radnih organizacija koje su djelovale 1950. godine, vrlo teško podrobnije rekonstruirati izbore i prve sastanke radničkih savjeta i upravnih odbora. To se osobito odnosi na one radne organizacije koje su se kasnije udruživale s drugim poduzećima ili su prestale djelovati, pa se o njihovoj dokumentaciji praktički nitko nije brinuo (naročito nedostaju zapisnici sa sastanaka radničkih savjeta, dok je nešto bolja situacija s financijskom dokumentacijom). Zato ćemo ovom prigodom navesti podatke tek za one radne organizacije o kojima smo nakon dosta upornih istraživanja pronašli potrebne podatke, a ovaj prikaz može stoga biti tek pokušaj sređivanja ove građe i poticaj da se s istraživanjima nastavi.

Osnovni zakon o upravljanju državnim privrednim poduzećima i višim privrednim udruženjima od strane kolektiva, koji je 26. lipnja 1950. godine prihvatila Narodna skupština FNRJ na prijedlog druga Tita, objavljen je u Službenom listu FNRJ broj 43/50, a predsjednik Vlade Narodne republike Hrvatske rješenjem broj 11985/50 od 2. kolovoza 1950. godine određuje da se izbori za prve radničke savjete održe što prije u svim radnim organizacijama koje za to imaju uvjete. Na ovo rješenje odmah je reagirao i Gradski narodni odbor Koprivnica, te preko sindikalnih organizacija raspisuje izbore za radničke savjete u svim koprivničkim poduzećima (rješenje broj 14389 od 10. kolovoza 1950. godine). Slične odluke donijeli su i svi ostali općinski narodni odbori na području tadašnjeg koprivničkog, đurđevačkog i ludbreškog kotara, pa su prvi izbori održani već krajem kolovoza 1950. godine.

III.

Na osnovi dosad pronađene i istražene dokumentacije (iz radnih organizacija, zatim iz Historijskog arhiva Varaždin, te iz Muzeja grada

Koprivnice i sindikalnih vijeća svih triju općina, možemo zaključiti da je prvi radnički savjet u Podravini izabran u koprivničkoj »Podravki« (iako buduća istraživanja mogu i opovrgnuti ovu tvrdnju), pa ćemo se, stoga, upravo na primjeru ovog kolektiva nešto pobliže upoznati s tokom priprema, izborima, konstituirajućom sjednicom Radničkog savjeta i prvim iskustvima samoupravljača.

Vrlo agilna sindikalna organizacija »Podravke« koja je i ranijih godina uvelike pomagala i sudjelovala u donošenju odluka direktoru i upravi poduzeća (prema izjavi tadašnjeg direktora Juraja Mucka), organizirala je već 11. kolovoza 1950. godine (dakle, samo dan nakon što je Gradski narodni odbor Koprivnice raspisao izbore) zbor svih radnika, na kojem je utvrđena kandidacijska lista za izbor prvog Radničkog savjeta »Podravke«. Naravno, ovom kandidacijskom zboru prethodile su temeljite pripreme, a uz sudjelovanje svih zaposlenih i osobito Osnovne organizacije KP i uprave poduzeća. Tako se na kandidacijskoj listi našao 31 »Podravkaš«, a izborni listići tiskani su u tadašnjoj koprivničkoj tiskari »Mihovil Miškina«. Za predsjednika izborne komisije izabran je Petar Kovačić, a tajnika Tomo Burić, dok je pripremanje i održavanje rukovodio poseban odbor Sindikalne podružnice. Izbori su održani u izuzetno svečanoj atmosferi i uz gotovo stopostotni odziv svih zaposlenih — 27. kolovoza 1950. godine.

Evo i popisa svih članova prvog Radničkog savjeta »Podravke« iz 1950. godine: Filip Jambreušić (predsjednik), Mato Rakić (potpredsjednik), Dragica Bunić (Prosenjak), Tomo Burić, Ivan Bauman, Slavko Filipić, Stjepan Grbac, Ljubomir Garčević, Slavko Golec, Drago Gregurina, Ivan Hlevnjak, Pavao Jakupek, Petar Kovačić, Ruža Krizaić, Marija Knez, Franjica Knez, Kata Marušić, Marija Malačić, Antun Mitričić, Đuro Martan, Terezija Polevka, Valent Samarđžija, Stjepan Srbiš, Franjo Martinec, Marija Šumiga, Marija Šoprek, Andrija Špoljar, Juraj Seničnjak, Stjepan Vrabelj, Ruža Vidrač i Marija Zagrajski. U prvi Upravni odbor »Podravke« bili su 1950. godine izabrani Tomo Burić (predsjednik), Franjo Martinec (potpredsjednik), Andrija Špoljar, Slavko Filipić, Marija Šoprek (Kopričanec), te po položaju tadašnji direktor Juraj Mucko.

Konstituirajuća sjednica prvog Radničkog savjeta »Podravke« održana je 3. rujna 1950. godine i od tog datuma započinje nova era u razvoju i ovog kolektiva. Svečanost primopredaje uprave poduzeća obavljena je najprije 3. rujna 1950. godine na sjednici Upravnog odbora, a zatim i na svečanoj sjednici Radničkog savjeta 10. rujna 1950. godine. Od tadašnjeg direktora Juraja Mucka upravljanje je na simboličan način preuzeo Filip Jambreušić, predsjednik Radničkog savjeta i Tomo Burić, predsjednik Upravnog odbora.

Milan Nef, virovitički novinar, koji je kao tadašnji urednik »Bjelovarskog lista« prisustvovao izborima u »Podravki«, zapisao je i slijede-

Većina članova prvog Radničkog savjeta »Podravke« 1950. godine

će: »Na ulazu u tvornicu bio je na dan izbora 27. kolovoza 1950. godine podignut veliki slavoluk na kojem se isticala lijepo ispisana parola »Živio tvorac Zakona o predaji naše privrede u naše ruke — drug Tito«. S obje strane slavoluka isticale su se nacionalne, državne i partijske zastave, a povrh parole, u sredini slavoluka, slika druga Tita i crvena petokraka. Tvornica je šinu, radionicu i skladišta. Njihova lica bila brižljivo dekorirano, a na glasanje izašli su svi trudbenici. Na licima radnika radost. Biranje je brzo teklo. Tajnim glasanjem radnici su dali povjerenje prvom Radničkom savjetu u svojoj tvornici »Podravka« (...) Treći rujna 1950. bio je davno očekivani dan. Tog dana Radnički savjet je konstituiran i preuzeo je upravu poduzeća. Rano u jutro pred ulazom u poduzeće gradska glazba svirala je državnu himnu. Zatim su članovi Radničkog savjeta s direktorom poduzeća obišli svako radno mjesto, pregledali svaku mašinu, radionicu i skladišta. Njihova lica bila su ozbiljna. Jer, oni su prvi put u našoj povijesti preuzimali upravljanje poduzećem. Nakon obilaska sastavljen je i zapisnik o primopredaji. »Pogon džema i marmelade s postrojenjem, kotlovnicom... preuzet je u upotrebljivom stanju sposoban za daljnju proizvodnju«, i dalje »Radionice: bravariju stolariju, bačva-

riju, kovačnicu — sve u primitivnom stanju, bez dovoljno alata za normalan rad, također se preuzimaju. Prostorije nisu prikladne za rad tokom zime radi otvorenog plafona«. Kad je sve pažljivo pregledano i zapisnički konstatirano, direktor Juraj Mucko u prisustvu predstavnika narodne vlasti, Partije, Sindikata i drugih uzvanika, predao je ključeve u ruke predsjednika Upravnog odbora Tome Burića. Aplauz, poklici, oduševljenje. Uskoro zatim Upravni odbor održao je i svoju prvu radnu sjednicu na kojoj je započeo rješavati probleme poduzeća (...). Tako je donijeto rješenje o upotrebi i rashodovanju ambalaže sanduka i bačava, o korištenju unutrašnjih rezervi, itd. Govoreno je i o potrebi poboljšanja radne discipline, te o drugom. Već na ovom prvom sastanku došla je do izražaja inicijativa radnika u vidu raznih prijedloga. Tako je predloženo da poduzeće za vrijeme takozvane mrtve sezone izrađuje razne proizvode koje dotad nije proizvodilo. Od jabučnice i kupina odlučeno je izrađivati voćni sok i med, a od voćnih i drugih otpadaka da se proizvodi rakija i ocat, kondirano voće i žele bomboni«.

Marija Capić, jedna od članica prvog Radničkog savjeta »Podravke«, bilježi o toj revolucionarnoj 1950. godini: »Zar je doista stvarnost da

sam postala član Radničkog savjeta!? Tek sam dvije godine u tvornici, a već toliko priznanje!«. Capićeva je u to doba, baš kao i mnogi drugi, radila i po 32 sata neprekidno. Ponekad je imala i po stotinu sati dobrovoljnoga rada mjesečno. Bilo je to vrijeme udarništva, dokazivanja, udarničkih odličja, točkica... Pavao Jakupčević se sjeća: »Tada je bilo teško raditi. Nosile su se teške vreće makar su i koljena klecala. Radilo se za našu vojsku i za tržište koje je na-prosto gutalo sve količine proizvedene marmelade, džemova i ukiseljenog povrća. A poslije podne, kad bi se trebalo odmoriti, odlazili smo na radne akcije, čistili ciglu, stalno nešto gradili i dograđivali. Bila su to teška, ali zato draga vremena«. I sjećanja ostalih članova prvog »Podravkinog« Radničkog savjeta, pa i ostalih radnica i radnika iz toga doba, gotovo su identična. Mato Rakić priča, primjerice, o svojih deset udarničkih značaka, Stjepan Vrabelj o dobrovoljnom radu u staroj uljari, Marija Klobučarić sjeća se škole za kvalificirane radnike u Varaždinu 1950. godine, itd.

Nakon uvođenja samoupravljanja i izbora prvih organa, a osobito poslije ukidanja centraliziranog upravljanja privredom putom direkcija, i u »Podravki«, kao i drugim podravskim radnim kolektivima, dolazi do razdoblja kada se djelotvornije i odlučnije preispitavaju vlastite snage i mogućnosti, te se u novim uvjetima privređivanja traže načini rada i putovi plasmata. Bio je to, bez sumnje, osjetljiv i težak prijelaz iz odnosa poratne centralizirane planske proizvodnje i distribucije na nove tržišne uvjete poslovanja uz jačanje inicijative samih kolektiva. Stoga je i razumljivo da je ovo razdoblje bilo bremenito mnogim problemima i nedorečenostima, pa tako i traženjima najpogodnijeg razvoja samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa. Usprkos tim (čekivanim) poteškoćama, radničko samoupravljanje se iz mjeseca u mjesec, iz godine u godinu sve više stabiliziralo i postalo osnovni preduvjet ukupnog razvoja. Na kraju ovog sažetka o počecima samoupravljanja u »Podravki« navedimo da je 1951. godine predsjednik Radničkog savjeta bio Drago Gregurina, zatim u 1952. i 1953. godini Pavao Vutuc, u 1954. godini Josip Jakupčić, te u 1955. godini Mirko Vlastelić.

IV.

U doba uvođenja samoupravljanja, »Podravka« nije bila najveća podravska radna organizacija jer je najveći dio radništva bio zaposlen u ugljenokopima. Godine 1950. samo u Koprivničkim ugljenokopima, u Koprivničkim Bregima (jame u Bregima, Glogovcu i Mišulinovcu) bilo je zaposleno više od 620 rudara i ostalog osoblja, a uz taj glavni rudnik djelovalo je još nekoliko manjih: Gradski ugljenik »Petrovdol« kod Koprivnice, Kotarski ugljenik »Kamenik« kod Sokolovca, Rasinjski ugljenokopi »Jedinstvo«, te Kotarski ugljenokop Lepavina.

I rudari su svoje prve radničke savjete izabrali, uglavnom, u toku rujna 1950. godine. U Koprivničkim ugljenokopima u Bregima već 1949. godine direktoru Petru Križancu uvelike u upravljanju pomaže sindikalna i partijska organizacija. U prvi Radnički savjet ovog ugljenokopa izabran je 31 član, a za predsjednika Alojz Falnoga, dok je prvi Upravni odbor djelovao u ovom sastavu: Slavko Grabar (predsjednik), Švagelj, Andričević, Čizmek, Vaupotić, Klasić, Bojko, Imbrišić i Zvonar. Godine 1950. direktor bregovskog rudnika bio je Vladimir Švagelj, a 1951. godine Vicko Reberšek. Za predsjednika Radničkog savjeta je 1951. godine izabran Mile Mihić, te za predsjednika Upravnog odbora Mijo Vaupotić. Za ostale rudnike, na žalost, nemamo podataka o sastavima prvih organa samoupravljanja. Možemo ovom prilikom tek navesti da je 1952. godine u Gradskom ugljeniku »Petrovdol« kraj Koprivnice, gdje je radilo 24 rudara, predsjednik Radničkog savjeta bio Martin Martinčić, a Upravnog odbora Zvonko Popijač. Iste godine u Kotarskom ugljeniku »Kamenik« u Sokolovcu predsjednik Radničkog savjeta bio je Đuro Hrpalo, a Upravnog odbora Josip Grabner.

I u nizu ostalih koprivničkih i podravnih radnih organizacija koja su mahom bila zanatskog karaktera osnovani su od rujna do prosinca 1950. godine prvi organi samoupravljanja (u manjim poduzećima samo upravni odbori, jer jer zbor radnika obavljalo funkciju radničkog savjeta). Na žalost, za većinu od njih nismo dosad pronašli i odgovarajuće podatke, ali i-pak navodimo neke. Tako su, primjerice, izbori za prvi radnički savjet u tiskari »Mihovil Pavlek Miškina« u Koprivnici održani početkom rujna 1950. godine — za prvog predsjednika Radničkog savjeta izabran je Stjepan Kos, a Upravnog odbora Slavko Cikač. U Gradskoj ciglani »7. studeni 1943.« u Koprivnici, na izborima, održanim također u rujnu 1950., za prvog predsjednika Upravnog odbora izabran je Andrija Bodalec, dok je prvi predsjednik Radničkog savjeta u Kotarskim udruženim poduzećima »Trudbenik« u Koprivnici najvjerojatnije bio Antun Bartolec (ovo je poduzeće objedinjavalo niz poduzeća: mlinove iz Koprivnice, Peteranca i Novigrada, zatim pilanu iz Bregi i neke druge). Sadašnja druga po veličini podravska radna organizacija — SOUR »Bilokalnik« — osnovana je tek 1957. godine, pa je za prvog predsjednika Radničkog savjeta 1958. godine izabran Stjepan Kovačić, a Upravnog odbora Milan Blehaček.

Prvi organi samoupravljanja djelovali su 1950. godine i u nekim drugim manjim koprivničkim radnim organizacijama, a vjerojatno i na području sadašnje općine Đurđevac i Ludbreg. Može se pretpostaviti da su tada prve radničke savjete imali u Ludbregu već i radne organizacije »Polet« (trgovačko poduzeće), te mlin, a u Đurđevcu vjerojatno »Podravina« — košaraška zadruga, »Naprijed« — postolarska zadruga i »Budućnost« — krojačka zadruga, zatim u Virju »Virovka« — postolarska zadruga i

Radni kolektiv »Podravke« snimljen nakon glasanja za Radnički savjet 23. ožujka 1952. godine

neka druga poduzeća u općinskim središtima i izvan njih.

Danas, trideset godina nakon stvaranja prvih organa samoupravljanja, možemo i u Podravini s ponosom obilježiti ovaj značajan jubilej. U teškim poratnim godinama, a na inicijativu druga Tita, udareni su temelji specifičnog jugoslavenskog puta u socijalizam, koji je i Podravini i Podravicima donio pun ekonomski i društveni procvat.

IZVORI I LITERATURA: 1. Zaključni računi »Podravke« za 1949., 1950. i 1951. godinu, te dio zapisnika organa samoupravljanja iz spomenutih godina; 2. Zaključni račun »Bilokalnika« za 1958. godinu; 3. Zaključni račun Gradskog ugljenika »Pretrovdole« Koprivnica za 1951. i 1952. godinu, Historijski arhiv Varaždin; 4. Zaključni račun Kotarskog ugljenika »Kamenik« Sokolovac za 1952. godinu, Historijski arhiv Varaždin; 5. Zaključni račun Koprivničkih ugljenokopa Bregi za 1949. do 1952. godinu, Historijski arhiv Varaždin; 6. Zaključni računi tiskare »Mihovil Pavlek Miškina« Koprivnica za 1950. godinu; 7. Zaključni račun »Koprivničkog elektromlina« za 1952. godinu; 8. Popis stanovništva za 1948. godinu, Zavod za statistiku SRH Zagreb; 9. Privreda koprivničkog kotara prije 1941. i nakon oslobođenja, rukopis, Koprivnica 1961.; 10. Josip Broz Tito: Govori i članci, knjiga V., Naprijed, Zagreb 1959.; 11. List »Podravka« od 16. siječnja, 2. ožujka i 4. travnja 1970.; 12. Radnički savjet »Podravke« uspješno zahvatio najvažnije probleme, Koprivnički tjednik, 9. veljače 1955.; 13. Dragutin Feletar: 25 godina samoupravljanja u »Podravki«, list »Podravka«, brojevi od 3. rujna do 28. studenoga 1975.; 14. Dragutin Feletar: Podravina, monografija, Koprivnica 1973.; Podaci općinskih sindikalnih vijeća Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg.